

4.2.2019

Helsingin kaupunginmuseon lausunto kantakaupungin asemakaavojen ajantasaistamisen osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta

HEL 2018-010520 T 10 03 03

Helsingin kantakaupungin asemakaavoja ajantasaistetaan vastaamaan todellista rakennettua tilannetta sekä yleiskaavan (2016) tavoitteita. Työn tavoitteena on mahdollistaa kaupunkirakenteen kokonaisvaltainen, johdonmukainen ja yhdenvertainen kehittäminen. Kantakaupungin asemakaavat ovat keskenään erityyppisiä sekä sisällöltään että tavoitteiltaan eivätkä ne vastaa kaikilta osin rakennettua todellisuutta. Asemakaavatyön tavoitteena on kestävä, elinvoimainen ja toimiva kantakaupunki, jonka keskeiset, mm. kulttuurihistorialliset ja kaupunkikuvalliset arvot ja ominaisuudet turvataan.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelman mukaan asemakaavojen ajantasaistaminen on laaja ja pitkäkestoinen prosessi. Ensin laaditaan kehittämisperiaatteet vanhojen kaavojen ajantasaistamiselle, minkä jälkeen valmistuu kaavaluonnos. Osa-alueita koskevat kaavaehdotukset laaditaan 2020-luvulla. Kantakaupungin asemakaavojen ajantasaistamisen rinnalla on käynnistetty vuorovaikutteinen keskustavisiotyö. Sen puitteissa käydään laajempaa keskustelua kantakaupungin ja keskustan kehittämisestä asukkaiden ja eri sidosryhmien välillä. Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa on esitetty kantakaupungin asemakaava-alueen rajaus viitteellisesti ja sitä voidaan tarkistaa työn aikana. Asemakaavatyön teemakokonaisuuksia ovat: keskustavisiio, ympäristön identiteettien ja arvojen määrittely, toiminnallisuus ja käyttötarkoitus, kaupunkikuvalliset kysymykset ja laatu sekä kaupunkirakenteen kestävyys.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEON KANTA

Helsingin kaupunginmuseo tarkastelee asemakaavojen uudistamista kulttuuriympäristön vaalimisen näkökulmasta.

Asemakaavatyön tarkastelualue on laaja. Helsingin kantakaupungilla on perinteisesti viitattu kaupungin rajoihin ennen suurta alueliitosta 1946. Suunnittelualue on rajattu pohjoisessa Taka-Töölön, Alppiharjun, Vallilan ja Hermannin kaupunginosaan, etelässä Eira on rajattu asemakaava-alueen ulkopuolelle, mutta mukana ovat Ullanlinna ja Kaivopuisto. Myös Katajanokka on rajattu kaavoitettavan alueen ulkopuolelle ja lisäksi nk. liikekeskusta on jätetty pois työstä. Alueen rajaus saattaa muuttua ja tarkentua työn edetessä. Kaavatyö ei koske meneillään olevia hankkeita.

4.2.2019

Uusi yleiskaava määrittelee kantakaupungin alueella eri toimintoja, joista merkittävimmät ovat liikekeskustan C1-merkintä (liike- ja palvelukeskusta), kantakaupunki-merkintä C2 ja virkistys- ja viheralueet. Näiden lisäksi alueella on muitakin merkintöjä. Kantakaupunki on kulttuurihistoriallisesti merkittävien rakennusten ja ympäristöjen tiivistymä. Asemakaava-alue on laajoilta osin valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä (RKY 2009), joten kaavatyön lähtökohtana tulee olla näiden arvojen turvaaminen. Yleiskaavan liitteenä on teemakartta Kulttuuriympäristöt, jossa on esitetty yleiskaavan oikeusvaikutteiset maisema- ja kulttuuriympäristökohteet eli RKY 2009-kohteet ja valtakunnalliset arvokkaat maisema-alueet. Muut teemakarttaan merkityt kohteet, jotka tulee ottaa suunnittelussa huomioon, ovat Suomenlinna maailmanperintökohteena ja sen suojavyöhyke, rakennussuojelulailla suojellut rakennukset, maakuntainventoinnin kohteet, asemakaavalla suojellut rakennukset, asemakaavalla suojellut tai säilytettävät alueet ja yleiskaavassa 2002 esitetyt kulttuuriympäristöt.

Kantakaupungin alueella on eri-ikäisiä asemakaavoja aina 1830-luvulta nykypäivään. Näissä kulttuuriympäristö ja rakennusten suojelu on otettu huomioon vaihtelevasti. Suojelumerkinnot puuttuvat kokonaan vanhemmista kaavoista. Helsingissä rakennussuojelua on toteutettu asemakaavoissa myös nk. passiivisen rakennussuojelun avulla. Tällä tarkoitetaan rakennusoikeuden määrittämistä pienempänä kuin mitä tontilla on toteutunut. Näin kaava on suojellut välillisesti olemassa olevan rakennuksen, tosin ilman suojelumerkintää ja -määräystä. Asemakaava-suojelua on toteutettu Helsingissä rakennusten ja alueiden osalta 1970-luvulta lähtien erillisinä kaavamerkintöinä. Pääsääntöisesti voidaan todeta, että nuoremman rakennusperinnön eli erityisesti toisen maailmansodan jälkeen rakennetun rakennuskannan suojelua ei ole otettu ennen 2000-lukua laadituissa asemakaavoissa huomioon. Nykyisissä asemakaavoissa on puutteita myös sisätilojen suojelun osalta sekä yleisten alueiden kuten puistojen huomioonottamisessa. Nykyään Helsingissä on vakiintunut tapa suojelumerkintöjen ja -määräysten muodostamiseksi asemakaavoissa.

Koko kantakaupunkia koskevien asemakaavojen eriaikaisuus tarkoittaa rakennussuojelun näkökulmasta epäyhtenäistä suojelustatusta rakennusten ja alueiden suhteen. Suojelu ei ole myöskään riittävää eikä kattavaa. Kaupunginmuseo korostaa, ettei voimassa olevien asemakaavojen jo turvaamia ja rakennusten säilymiseen tähtääviä suojelumääräyksiä tule heikentää. Lisäksi rakennussuojelun tulee olla yhdenmukaista koko kantakaupungin alueella ja sen tulee kohdistua myös uudempaan rakennuskantaan. Kulttuuriympäristöarvot tulee ottaa huomioon ja sovitaa yhteen muiden tavoitteiden kanssa. Lähtökohtaisesti koko kantakaupungin alue on erityisen merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö,

4.2.2019

jonka muutoksen, kehittämisen ja etenkin uudisrakentamisen paikat ovat äärimmäisen rajalliset.

Asemakaavojen uudistamisen osallistumis- ja arviointisuunnitelma herättää tässä vaiheessa monia kysymyksiä. Museoviraston lausunnossa on otettu kantaa työn problematiikkaan mm. rakennusoikeuksien, -alojen ja tonttien käyttötarkoitusten suhteen. Myös kaavatyön prosessin selkeyden tarve ja haastavuus on tuotu esiin. Kaupunginmuseo yhtyy näkemyksiin ja tuo esille tarpeen kulttuuriympäristöjä koskevaan vaikutusten arviointiin sekä jo olemassa olevien selvitysten ja niiden riittävyyden tarkasteluun.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelma mainitsee jo tehdyt selvitykset kaavatyön taustalla. Nämä ominaispiirreselvitykset Vallilan, Alppiharjun, Vanhan Hermannin ja Taka-Töölön alueilla ovat tuottaneet tietoa kaupunginosakohtaisesti. Yleiskaavatyön yhteydessä laadittiin selvitys Kaupungin muutos ja kulttuuriympäristöt (2014). Selvityksessä on listattu kaikki kulttuuriympäristöistä tehdyt selvitykset ja inventoinnit Helsingissä. Vaikka selvityksiä on tehty, ovat monet niistä joko vanhentuneita ja/tai sisällöltään riittämättömiä. Laajimmat kantakaupunkia koskevat inventoinnit on tehty 1990-luvulla. Koska asemakaavan muutoksen taustana tulee olla riittävät selvitykset, tulee työn alkuvaiheessa analysoida, minkä tyyppisiä selvityksiä vielä tarvitaan ja miten jo tehtyjä selvityksiä voidaan täydentää. Ennen kulttuuriympäristöjä koskevan selvitystyön jatkamista on kuitenkin syytä pohtia, mikä on asemakaavojen uudistamistyön kokonaistavoite ja mikä on se tapa tai väline, jolla asiat esitetään.

Lisätiedot

Johanna Björkman, tutkija, puhelin: +358 9 310 36473
johanna.bjorkman(a)hel.fi

Sari Saresto
kulttuuriympäristöpäällikkö